Tekoälyasetusehdotus U-jatkokirje (UJ 22/2023 vp)

Johtava asiantuntija Maria Hauptmann
Työ- ja elinkeinoministeriö
Liikenne- ja viestintävaliokunta 13.9.2023

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Mistä tekoälyasetuksessa on kyse?

Riskiperustainen ja käyttötapauskohtainen lähestymistapa

- *Korkean riskin tekoälyjärjestelmiä voivat olla esim. järjestelmät, jotka:*
  - *Määrittävät henkilön pääsyn koulutuslaitokseen tai työpaikkaan*
  - *Arvioivat henkilön luottokelpoisuutta*
  - *Avustavat lain tulkinnassa ja soveltamisessa*
- *Yleiskäyttöiset tekoälyjärjestelmät / foundation mallit (esim. ChatGPT) asetettaisiin tiukennettuja vaatimuksia*

Käsittelytilanne

- Neuvosto vahvisti kantansa asetusehdotukseen joulukuussa 2022 ja Euroopan parlamentti puolestaan kesäkuussa 2023
- Trilogineuvottelut käynnistettiin kesällä, ja neuvottelut jatkuvat syksyllä
  - Neuvotteluissa edelleen avoinna keskeisimmät kysymykset, esim. tekoälyn määritelmä, kielletyt ja korkean riskin tekoäly käyttötapaukset
- Tavoitteena yhteisymmärryksen saavuttaminen trilogineuvotteluissa loppuvuodesta

Yleisesti Euroopan parlamentin muutosehdotuksista (1/2)

- EP:n kanta tietyiltä osin tiukempi kuin neuvoston kanta
  - EP ehdottaa esimerkiksi **laajennuksia** kiellettyihin tekoälykäytänteisiin, esim.
    - Täysikielto reaaliaikaiselle biometriselle etätunnistamiselle
    - Jälkikäteinen biometrinen etätunnistaminen tallenteilta sallittua vain tiettyjen tiukennettujen edellytysten täyttyessä
  - **Laajennuksia** korkean riskin tekoälyjärjestelmiin, esim.:
    - Maahanmuuttotrendejä ennustavat tekoälyjärjestelmät
    - Vaalien tulokseen tai äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat tekoälyjärjestelmät
    - Erittäin suurten online-alustojen suosittelujärjestelmissä käytetyt tekoälyjärjestelmät

Yleisesti Euroopan parlamentin muutosehdotuksista (2/2)

- EP on esittänyt **lukuisia uusia elementtejä** asetusehdotukseen, joiden vaikutuksia ei ole voitu arvioida, esimerkiksi:
  - Perustamallien (*foundation models,* esim. ChatGPT:n kaltaiset järjestelmät) tarjoajille asetetut velvollisuudet
    - Mm. generatiivisille malleille asetettu velvoite julkaista tiivistelmä mallin kouluttamiseen käytetystä datasta, joka suojattu tekijänoikeuksin
  - Avoimen lähdekoodin (*open-source*) lisenssein tarjotut tekoälyjärjestelmät eivät lähtökohtaisesti kuuluisi asetuksen soveltamisalaan
  - Sääntely yksipuolisesti asetettujen sopimusehtojen kohtuuttomuudesta

Suomen kanta: keskeisiä nostoja (1/3)

- Suomi pyrkii yleisesti siihen, että neuvotteluissa voitaisiin tukeutua mahdollisimman pitkälle **neuvoston yleisnäkemykseen**
  - Erityisesti Suomi suhtautuu varauksellisesti korkean riskin tekoälyjärjestelmien listauksen (liite III) laajennuksiin neuvoston yleisnäkemykseen verrattuna

- Suomen mukaan tekoälyä pitäisi voida hyödyntää **reaaliaikaisessa sekä jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa** lainvalvontaviranomaisten toiminnassa
  - Tulisi olla tarkasti rajatut reunaehdot ja huomioida perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Suomen kanta: keskeisiä nostoja (2/3)

- Yleiskäyttöisiä tekoälyjärjestelmiä / perustamalleja koskeva sääntely
  - Tarpeen arvioida, tulisiko perustamallien tarjoajille asetettavissa velvollisuuksissa huomioida paremmin mallien aiheuttamat **riskit käyttötapauksen mukaan**
  - Velvollisuus julkaista tiivistelmä järjestelmän kouluttamiseen käytetystä tekijänoikeuksilla suojatusta datasta: Velvoitteen tulisi olla **toteutuskelpoinen eikä kohtuuttoman raskas** järjestelmien tarjoajille

- Avoin lähdekoodi
  - Tulisi arvioida, tulisiko avoimen lähdekoodin avulla kehitettyjen tekoälyjärjestelmien kuulua asetuksen **soveltamisalaan tietyissä tilanteissa**, esimerkiksi jos kyseisiä järjestelmiä hyödynnetään osana korkean riskin tekoälyjärjestelmää

Suomen kanta: keskeisiä nostoja (3/3)

- Yleiset tekoälyjärjestelmiä koskevat periaatteet ja tekoälyn ymmärryksen (AI literacy) kasvattaminen
  - Kyseisen sääntelyn tulisi tuoda aitoa lisäarvoa esimerkiksi tekoälyjärjestelmien turvalliselle kehittämiselle ja käytölle eikä asettaa kohtuuttomia velvoitteita eri toimijoille
  - Huomioitava myös nykyiset muut tekoälyn käyttöä koskevat periaatteet, suositukset ja linjaukset (esim. OECD:n tekoälyä koskevat periaatteet)

- Velvoite rekisteröidä korkean riskin tekoälyjärjestelmät EU:n julkiseen tietokantaan
  - Suomelle tärkeää, että velvoitteen ulkopuolelle jäisivät tekoälyjärjestelmät lainvalvonnan, maahanmuuton ja rajavalvonnan sektoreilla sekä kriittisen infrastruktuurin turvallisuuskomponenteissa (kuten neuvoston kannassa)
  - Riskinä sensitiivisen tiedon paljastuminen rekisteröintivelvoitteen myötä